

Nobilitační listiny – špehýrka k nahlédnutí do světa nižší šlechty v pobělohorském období

Ivana AUSTOVÁ

Abstract: This study tries to introduce changes of nobilitating process in the three decades after publishing renewed establishment and also find the answer who were those people who endeavoured to become a noblemen. Through deeds of elevation we can see people who had to withstand all the misery of Thirty Year's War but they managed it with braveness, faith and devotion.

Key Words: the Thirty Year's War; Deeds of Elevation; Nobility, Nobilitating Process

Pobělohorské období je dobou velkých změn, které se dotklo snad každého aspektu lidského života, na který lze jen pomyslet. Tato pohnutá doba zasáhla také otázku vstupu do šlechtického stavu v českých zemích. Postupné změny přicházely s absolutistickými snahami habsburských panovníků již dříve, ale až do vydání Obnoveného zřízení zemského v roce 1627, resp. 1628, starý systém procesu vstupu do šlechtického stavu odolával. I proto jsem svůj výzkum ohraničila právě rokem 1627 a pokusila se prozkoumat nobilitační politiku v následujících třech desetiletích. Zaměřila jsem se pouze na nižší šlechtu, přičemž podmínkou bylo, aby šlo o první nobilitaci dané rodiny. Na základě těchto kritérií vznikl soubor bezmála 450 osob, resp. rodů.

Až do prvních desetiletí sedmnáctého století nebyl vstup do šlechtického stavu vůbec jednoduchou záležitostí. Příslušníci starobylé šlechty si pečlivě střežili své postavení vůči vetřelcům z řad měšťanstva, které začalo nabývat sebevědomí zejména v období po husitských válkách. Šlechta proto přijala různá opatření, aby si, pokud možno, udržela svůj výlučný status. Například v roce 1497 si páni vydobyli právo rozhodovat o přijímání nových členů na zemském sněmu a roku 1501 byl vydán *Řád stavu panského*, kterým se tato sociální skupina uzavřela¹⁾.

Nižší šlechtici napodobovali panský stav a rovněž přijímali různá opatření k uzavření svého stavu, legislativního ukotvení se však dočkali až v roce 1609, kdy byl vydán *Řád stavu rytířského a vladyckého*.²⁾

1) Hana REHCÍGLOVÁ, *Erbovníci a jejich přijímání do rytířského stavu před vydáním Obnoveného zřízení zemského*, rigorózní práce, Praha 1978, s. 40; Anton Peter SCHLECHTA WSSEHRDSKY ZU WSSEHRD, *Die Entwicklung des Böhmischen Adels*, Wien 1891, s. 104–107.

2) H. REHCÍGLOVÁ, *Erbovníci*, s. 40.

Panský i rytířský stav tím stanovil velmi podobná pravidla pro přijímání do svého kruhu. Postavení šlechtice se již neměřilo velikostí majetku. Rozhodujícím činitelem se stala urozenost a starobylost rodu. Tím se v zásadě zrodila hierarchie dělicí šlechtu na starožitnou a novožitnou, která již neměla požívat stejných práv.^{3]} Tento fakt je ostatně zmíněn i v rytířské přísaze v *Knize pánův rytířstva markrabství moravského*.

V tomto období mohl být zájemce přijat do panského či rytířského stavu pouze se souhlasem šlechty (a to i za předpokladu, že nobilitaci doporučil panovník), která o žádosti hlasovala na zemském sněmu. I když byl návrh schválen, nezískal ještě žadatel zdaleka všechna práva. Například Desky zemské směla užívat až druhá generace nově přijatého rodu. Novožitné rody se též nesměly nijak vměšovat mezi příslušníky rodů starožitných. Podobně složitý byl proces udělování inkolátu – a i zde panovník zastával roli přimluvce, nikoliv rozhodujícího orgánu, tím byl i v tomto případě zemský sněm, resp. zástupci šlechtického stavu.^{4]}

Nobilitační proces

S vydáním Obnoveného zřízení zemského přichází razantní změna v nobilitačním procesu, která je z pohledu starobylé šlechty nepřijemná, v zásadě však celý proces zjednodušuje. Článkem A 15 „*O nobilitaci*“^{5]} ztratili šlechtici možnost rozhodovat, koho přijmou do svých řad. Právo rozhodovat o tom, kdo se stane šlechticem, přešlo plně do rukou panovníka. Jedinými poradci v této otázce byli úředníci České dvorské kanceláře. Tímto opatřením se mohly cítit ohroženy staré šlechtické rody, avšak těm jedincům, kteří toužili po postupu na vyšší příčky společenské hierarchie, se rapidně zvýšily šance na úspěch. Panovník si tím zároveň vytvořil způsob, kterak bez velkých nákladů odměnit všechny ty, kteří se nějakým způsobem zasloužili o blaho monarchie.

3] To dokládá např. přísaha sepsaná v knize rytířů: „...*pánům rodům rytířského starožitným v jich obyčejích nepřekážeti, ani se nad nimi tříti, nýbrž se k nim všelijak uctivě, jak k bohatému, tak k chudému chovati.*“ Moravský zemský archiv (dále jen MZA) Brno, A₃ – Stavovské rukopisy 1348–1884, inv. č. 44 – Kniha rytířů (Kniha pánův rytířstva markrabství moravského lit. B), 1628–1690.

4] Vladimír KLECANDA, *Přijímání cizozemců na sněmu do Čech za obyvatele. Příspěvek k dějinám inkolátu před obnoveným zřízením zemským*, in: Sborník prací věnovaných prof. Dr. Gustavu Fridrichovi k 60. narozeninám, Praha 1931, s. 457

5] Hermenegild JIREČEK (ed.), *Obnovené právo a zřízení zemské dědičného království českého 1627*, Praha 1888, s. 24: „*Když někdo od Nás neb budaucích Našich, pro jeho věrně služby aneb za jinými příčinami, vnově nobilitován a jistým erbem obdařen bud, tehdy ten předně vedle listu jemu od Krále Jeho Milosti na to daného, jako i potom v stavu svém a k osobám téhož stavu užívajícím, tím způsobem, jakž to od starodávna za obyčej bylo se chovati povinen jest...*“.

Zájemce o šlechtický titul odeslal do České dvorské kanceláře žádost, v níž budoucí šlechtic uvedl všechny argumenty, které měly přesvědčit panovníka, aby žádost vyslyšel. Spis proto mohl obsahovat různé přílohy, nejčastěji šlo o přímluvné listy vlivných osob z okolí žadatele. Úředníci dvorské kanceláře zkontrolovali, zda je spis po stránce formální v pořádku a postoupili jej panovníkovi. Pokud argumentace panovníka přesvědčila a vydal souhlasné stanovisko, byl vytvořen koncept a následně čistopis nobilitační listiny se všemi jejími náležitostmi.

Nový šlechtic pak mohl požádat o vklad listiny do Desek zemských (dále DZ). Poplatky za intabulaci do DZ nebyly nikterak zanedbatelné a pravděpodobně ne každý nobilitovaný si mohl tuto nákladnou záležitost dovolit.^{6]} Pravděpodobně se o intabulaci zajímali ti, kteří jednak disponovali dostatečným množstvím finančních prostředků a jednak měli zájem stát se plnohodnotnými šlechtici se všemi jejich právy a povinnostmi.^{7]}

Čistopisů nobilitačních listin se nedochovalo mnoho a bývají rozesety po soukromých sbírkách, šlechtických archivech, popřípadě v archivech měst a obcí. Ve fondech dvorských kanceláří je s trochou nadsázky možno čistopisy rovněž spočítat na prstech jedné ruky (ostatně se dá předpokládat, že pokud se v DZ dochoval originál listiny, nebyla nobilitace dokončena). Koncepty nobilitačních listin – vzhledem k dochovanému množství – byly zřejmě ukládány důsledně, bohužel však v drtivé většině případů bez ostatního spisového materiálu, tedy žádostí a příloh v podobě různých dobropisů a přímluvných listů.^{8]} Přes velmi skromné množství informací, které je možno z konceptů nobilitačních listin vytěžit, jde o jedinečný pramen, který umožní vykreslit obraz nižšího šlechtice v raném novověku.

6] Pavel SEDLÁČEK, *České zemské desky a heraldika (1642–1869)*, in: Petr Vorel (red.) *Heraldika viva II*, Pardubice 2002, s. 81.

7] Nový šlechtic měl např. složit revers k zemi a zakoupit se a od roku 1627 také složit věrnost panovníkovi. Podle opakovaně vydávaných norem lze soudit, že tyto povinnosti nebyly příliš důsledně dodržovány. Více viz Ivana AUSTOVÁ, *Býti šlechticem. Šlechtické nobilitace v letech 1627–1657 v českých a rakouských dědičných zemích.*, České Budějovice 2016.

8] Přímluvný list je zmíněn v privilegii Augustina Makovce z Makfeldu, za kterého se přímluvil kníže z Lichtenštejna: „...svědectví a list přímluvný Gundakar kníže z Lichtenštejna, Niklspurgu a Tejna (...) za něho jest učinil, o tom dobrou vědomost...“. Samotný přímluvný list se však nedochoval. Viz Augustin Makovec z Makfeldu (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 461). Můžeme předpokládat, že o přímluvný list velmi pravděpodobně požádal svého chleboďárce i Jiří Lomnický, kde hlavním argumentem pro povýšení do šlechtického stavu je dlouholetá služba u Jáchyma staršího Slavaty, ve které setrval i během stavovského povstání: Jiří Lomnický ze Slavíkovce (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 459). Za kompletní spis z období třicetileté války se dá pokládat složka Antona Bertoluccia (OESTA Wien, AVA Adelsakten, Antonio Bertoluccio, Adelstand, 25. 10. 1641). Spis, který rovněž dokládá, jaké úsilí musel žadatel o šlechtický titul vynaložit, patří nobilitaci Václava Libecka z Feldenštejna, kde naopak schází koncept privilegia. Protože ostatní prameny o Libeckovi mlčí, není výsledek jeho řízení znám (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 428 a 457).

Argumentace

Jací tedy byli tito lidé a čím bylo možné zasloužit si postup na vyšší příčky společenské hierarchie? Z nobilitačních listin vystupují úředníci pečující o dobrý chod královských úřadů, či šlechtických dominií, zástupci municipalit, vojáci, církevní hodnostáři i obyčejní měšťané.

Základním a nejpřesvědčivějším předpokladem, který přispěl k udělení titulu, byla věrnost zachovaná panovníkovi. Listiny skýtají obraz nobilitovaných jako lidí, kteří jsou bez jakýchkoli pochyb věrní a oddaní panovníkovi. Veškeré činy jsou motivovány touhou být nápomocen panovníkovi v jeho nelehkém poslání pečovat o blaho svých poddaných a ochránit právo a staré pořádky ve vypjatém období válečných konfliktů, kterých bylo ve sledovaném období víc než dost. Velmi často nebyl uveden žádný konkrétní důvod, proč byl vlastně titul udělen, nikdy však nechyběla formule o věrnosti a poslušnosti^{9]}, kterou žadatel panovníkovi za všech okolností zachoval.^{10]} „*Věrná a platná služba*“^{11]} je jasným a neoddiskutovatelným argumentem, kterým žadatel mohl podpořit svou žádost o vytoužená privilegia.

Jistou formou věrnosti je nepochybně i doba, kterou žadatelé strávili ve svých úřadech či povoláních, které „*dnem i nocí s píli a věrností*“ vykonávali.^{12]} Pro zvýšení zvuku tohoto argumentu proto bývá tento údaj zobecněn formulacemi jako např. „*drahně let*“^{13]}, „*drahné časy*“^{14]}, „*několik let*“^{15]} nebo „*mnoho let*“.^{16]} Snad nejkratší dobu panovníkovi sloužil Bernhard Franz Froschauer,^{17]} který uváděl čtyři roky. Stejně dlouho vykonával svůj úřad v zemském moravském hejtmanství Valentin Gabriel,^{18]} který ale předtím strávil deset let

9] Pouze obecné formule o věrnosti se objevují např. u Johanna Kominka z Engelshausenu (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 451) či Martina Crada von Sternfeld (NA Praha, Sal., sv. 48).

10] V listinách se prakticky na každé straně objevují fráze typu: „*treu und erspriessliche dienste*“ (Johann Arnold von Arnsdorf – NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 411), „*hat iede Zeit treu embsig, willig und unverdrossenen praestirt und erwiesen*“ (Christoph Damnisch – NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 424).

11] Johan Franck (NA Praha, Sal., sv. 48).

12] Frantz Wentzel, Carl Daniel, Ernest Joseph, Johann Joachim Pachta von Rayowa (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 470); Martin Inaz Jelínek (tamtéž, kart. 445), Johann Maxmilian Matthiades (tamtéž, kart. 462), Johann Wilhelm Pauer (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 471); Johann Scheuring (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 493).

13] Např. Ondřej Gatti (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 432) či Simon Bauller von Hohenburg (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 413).

14] Jakob Strobelius (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 490).

15] Tento údaj uvádějí např. Martin Goskho (NA Praha, Sal., sv. 55) či Mikuláš Frypa Kunovský (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 431).

16] Např. Martin Crado von Sternfeld, (NA Praha, Sal., sv. 48, fol. 29).

17] NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 431.

18] Tamtéž, kart. 432.

v armádě. Většinou však doba služby uváděná v listinách přesahuje deset let. Jiří Lomnický^{19]} strávil více než dvanáct let ve službě Jáchyma Slavaty, jednoho z předních mužů Českého království. Celých dvacet šest let přispíval k dobrému chodu pardubického panství Václav Zabrdovský – osm let jako hajný a dalších osmnáct let jako přední fišmistr.^{20]} Nejdéle setrval v úřadu daňového výběřčího Georg Haller,^{21]} tedy celých třicet sedm let.

Zcela nezvratným důkazem loajality vůči panovníkovi bylo zachování věrnosti v pohnutých dobách stavovského povstání. U mnohých žadatelů v první dekádě sledovaného období je to často jediný důvod, proč uspěli v nobilitačním procesu.^{22]} Tento fakt byl dost výmluvný sám o sobě a nevyžadoval dalšího ozřejmování. Někteří však nezůstali pasivní a jsou zaznamenány i jejich činy, kterými svou věrnost panovníkovi prokázali. Mnozí z nově nobilitovaných šlechticů totiž vytrpěli různá příkoří. Mnohdy byli mučeni a vězněni – tak jako třeba Daniel Michal Četvinger^{23]} nebo Václav Greyfenfels,^{24]} který při „*rebellii*“ zakusil „*všelijaké protivenství, nátisky a nebezpečensví hrdla svého*“ a přesto „*pravou věrnost zachovati hleděl*“ a po propuštění „*se z milé vlasti své žalostivě odebral*“. Jiní noví šlechtici zase v průběhu bojů byli ohroženi nejen fyzicky, ale k újmě přišel i jejich majetek, jak tomu bylo třeba v případě Jana Uničovského: „*... rozličné protivenství a příkoří s velikou škodou a záhubou statečku a jmění též s nebezpečensvím hrdla svého až do šťastného a slavného vítězství, našeho trpělivě snášel a vital*“.^{25]} Jiří Adam Bylina projevil svou věrnost tím, že neváhal v případě potřeby opustit své blízké i svůj majetek a dal se k císařské armádě, a to i přesto, že měl nejen manželku a děti, ale také starou a nemocnou matku.^{26]} Jiní se pokusili přispět k navrácení rovnováhy tím, že zasedli v různých komisích,^{27]} nebo pomáhali při rekatolizaci. Jedním z takových byl Thomas Ferdinand Popowský ze Šarfenbachu.^{28]}

19] Tamtéž, kart. 459.

20] Tamtéž, kart. 512.

21] Tamtéž, kart. 437.

22] Věrnost při rebelii zachovali například Andreas Erle (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 427), Mikuláš Frypa Kunovský (tamtéž, kart. 431), Augustin Makovec z Makfeldu (tamtéž, kart. 461), Johann Muckh (tamtéž, kart. 465), Jakub Jaklin z Wrabiny (tamtéž, kart. 445) či Jiří Elias Teleczký (tamtéž, kart. 499).

23] Daniel Michal Četvinger (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 421).

24] Václav Greyfenfels (Sal., sv. 32a, fol. 540v).

25] Jan Pachta (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 470); Jan Uničovský (tamtéž, kart. 503).

26] NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 420.

27] Např. Victorin Sigmund Schwandel (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 498).

28] NA Praha (ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 475).

Vojenské zásluhy

Svou oddanost a touhu po dobrém pořádku podtrhla více než čtvrtina nobilitovaných také tím, že se snažili přispět k co nejhladšímu průběhu tažení, ať už šlo o zajištění prostředků hmotných nebo finančních. Například Georg Köhler mladší, který, sám voják, znal potřeby armády, a proto neváhal poskytnout svůj dům v Lehnici pro kvartýrování vojáků.^{29]}

Přímo do bojů proti povstalcům se zapojili Jiří Adam Bylina, Paul de Montbrun či Joannis Nitsch.^{30]} Ve druhém a třetím desetiletí zkoumaného období nacházíme mnoho žadatelů, kteří se nezalekli válečného dění, a když bylo jejich město napadeno švédskými vojsky, tak nezaváhali a namísto snahy o útěk do bezpečí se rozhodli své město bránit. Například Jakub Jaklin z Wrabiny se účastnil obrany města Plzně.^{31]} Mezi nobilitovanými je několik desítek statečných lidí, kteří srdnatě bránili pražská města a nepolevili ani ve chvíli, kdy jim byla falckrabětem Karlem Gustavem nabídnuta kapitulace. Svá obydlí bránili dlouhé tři měsíce.^{32]} Mnozí se za své město bili tak statečně, že nebylo poznat rozdíl mezi vojáky z povolání a muži, kteří pozvedli zbraň pouze kvůli obraně svých rodin a majetků.^{33]} Hrdinný boj o své město svedli také obyvatelé Brna, které Švédové v roce 1645 bezúspěšně obléhali od května do srpna. Dlouhé obléhání poničilo městské hradby, mnoho pražských i brněnských obyvatel mělo palbou a požáry poničené domy.^{34]} Lidé žijící v těchto městech byli připraveni obětovat vše, aby své město ubránili. Když se začal život vracet do normálu, nastal čas žádat o odměny. Kromě finančního odškodnění se nabízela také nemateriální forma odměn, a to nobilitace. O nobilitacích pro pražské obránce pojednávají ve svých edicích Michal Fiala a Jan Županič.^{35]} Jiří Hanáček^{36]} podrobně

29] Georg Köhler (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 450).

30] Jiří Adam Bylina (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 420); Paul de Montbrun (tamtéž, kart. 465); Joannis Nitsch (tamtéž, kart. 468).

31] Jakub Jaklin z Wrabiny (tamtéž, kart. 445).

32] O obráncích Prahy podrobněji Jan ŽUPANIČ, *Praha 1648. Nobilitační listiny pro obránce pražských měst roku 1648*, Praha 2001. Dále také Michal FIALA – Jakub HRDLÍČKA – Jan ŽUPANIČ, *Erbovní listiny hlavního města Prahy. Nobilitační privilegia studentské legie roku 1648*, Praha 1997.

33] V listinách se píše: „*nedadouce žádnému nájemnému neb verbovanému vojáku nic napřed*“ viz např. Ferdinand Lounský z Tieffenthalu (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 459), Steffan Hynek z Freyfeldu (Tamtéž, kart. 416) a další.

34] Stav mnohých stavení a hospodářství dokládá Berní rula, viz Václav ČERVENÝ – Jarmila ČERVENÁ, *Berní rula. Generální rejstřík ke všem svazkům (vydaným i dosud nevydaným) berní ruly z roku 1654 doplněný (tam kde se nedochovaly) o soupis poddaných z roku 1651*, Praha 2003 a příslušné svazky edic.

35] Michal FIALA (ed.), *Erbovní listiny archivu Národního muzea*, Praha 2001.

36] O průběhu brněnského obléhání a o souvisejících nobilitacích více: Jiří HANÁČEK, *Obléhání Brna Švédy roku 1645 a nobilitace s tím spojené*, Heraldická ročenka 1986, s. 5–42.

popisuje jednání brněnských městských činitelů o odměnách pro město a pro nejstatečnější obránce. Ferdinand III. přislíbil Brnu finanční výpomoc a pětileté osvobození města od splácení dluhů, členové městské rady pak měli být tímto příslibem osvobozeni od vojenské ubytovací povinnosti, kromě dalších výhod měl být také polepšen městský znak. Dalším benefitem bylo, že členové městské rady a další obránce města měli získat šlechtická privilegia – pokud již disponovali erbem, popřípadě šlechtickým titulem, měla jim být privilegia polepšena.^{37]} Výčet osob, kterým měly být vydány majestáty, obsahuje tzv. „*Gemeinde Wappen Brün*“.^{38]} Takovéto souborné privilegium bylo vydáno i pro obránce pražských měst.^{39]} Bohužel jsou privilegia koncipována tak, že není jasné, kdo byl nobilitován poprvé a kdo měl touto listinou získat polepšení stávajících privilegií. Nevíme ani, zda byl nobilitační majestát nakonec vydán všem osobám. Konceptů listin pro obránce Brna se dochovala zhruba polovina. Podle onoho souborného brněnského privilegia mělo být šlechtickým titulem poctěno dvacet jedna osob, v archivech dvorských kanceláří jsem však našla konceptů pouze třináct. Jak píše Jan Županič, je možné, že někteří obránce o vydání majestátu ani nestáli, poněvadž již titul měli a pouhé polepšení erbu nepovažovali za adekvátní náhradu.^{40]} Někteří se možnosti získat šlechtický titul ani nedožili, jako např. brněnský měšťan Jacob Hartmann, který zemřel krátce po obléhání města, a jeho rodina o udělení erbu nepožádala.^{41]}

Armáda

Zbraň do ruky brali někteří nejen pro obranu svých domovů. Více než stovka nobilitovaných se rozhodla bránit svou víru i na bitevním poli a alespoň část své kariéry zasvětili službě v armádě. U většiny nových šlechticů se však o vojenskou kariéru dozvídáme pouze ze strohé konstatování, že dotyčný poskytl panovníkovi válečné služby, resp. byl dobrým vojákem.^{42]}

37] Tamtéž, s. 6.

38] OESTA Wien, AVA Adelsakten, Gemeinde wappen Brünn Linz, 3. 2. 1646.

39] OESTA Wien, AVA Adelsakten, Gemeinde wappen Prag Altstadt, 12. 4. 1649, Prespur; Gemeinde wappen Prag Neustadt, Prespur, 3. 5. 1649, J. ŽUPANIČ, *Praha 1648*, s. 9.

40] J. ŽUPANIČ, *Praha 1648*, s. 9.

41] J. HANÁČEK, *Obléhání Brna*, s. 22.

42] Například: Simon Bauller (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 413); Georg Dindorff (tamtéž, kart. 425); Philipp Jacob Gamp (OESTA Wien, AVA Adelsakten, Adelstand, 5. 6. 1637); Lorenz Hubner (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 444); Georg Hegewaldt (tamtéž, kart. 440); Matthes Jakob Köppelt (NA Praha, Sal, sv. 65); Hans Naswiczky (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 466); Johann Wilhelm Pauer (tamtéž, kart. 471); Johann Schindel (tamtéž, kart. 493); Thobias Schuster (tamtéž, kart. 497); Matthias Ferdinand Pirkner (tamtéž, kart. 474).

Zkušeným válečníkem byl například Johann Ruscia, který se z praporečníka v regimentu generála Tillyho vypracoval až na podplukovníka.^{43]} Celých osmnáct let zasvětil vojenské kariéře Johann Wilhelm Pauer, který si rovněž vysloužil hodnost podplukovníka.^{44]} Podplukovníkem ve službách císaře byl také Lorenz Hubner, který se statečně bil v mnoha bitvách vedených proti Švédům.^{45]} Matthes Köppelt sice vystudoval filozofii, tři roky však strávil v armádě arcivévody Leopolda Viléma.^{46]} Po studiích se k armádě dal také Wenzel Florian Twersky, který byl jedním z těch, kteří se pokusili vymanit v roce 1645 Brno ze spárů švédských obléhatelů.^{47]} Jaroslav Andreas Fürstenbrüger během třicetileté války v armádě působil jako stavební inženýr, který se specializoval na stavby mostů.^{48]} Ve víru války se pohybovali také mnozí zkušení vojáci na východní výspě habsburské monarchie, kde pomáhali chránit křesťanský svět proti vpádům Turků. Tak tomu bylo třeba v případě Matthiase Muckhenberga, Erasma Warasinera či Gottharda Ostermayera.^{49]}

Téma válečných hrůz a ústrků na jedné straně a oddanosti, statečnosti a vytrvalosti na druhé straně se vine nobilitačními listinami ve třech dekadách po vydání Obnoveného zřízení zemského jako červená nit. Studium nobilitačních listin, resp. jejich konceptů máme příležitost zalidnit pobělohorské období, poznat a částečně i rehabilitovat ty, kteří stáli na straně habsburského panovníka. Byli to lidé, kteří dozajista budovali svou kariéru, naznačené osudy však dokládají, že víra a odhodlání nových šlechticů a jejich rodin odměněných šlechtickými privilegii byla opravdová, neboť pro své přesvědčení neváhali snášet příkoří a útrapy, jež válečná vřava přinášela.

Deeds of elevation – the leak into the lower nobility’s world in the post-White-Mountain-Battle era

Summary

The post-White-Mountain-battle era is well researched in the factual point of view, but it still very little „crowded“. One of the way how to learn something

43] NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 483.

44] OESTA Wien, AVA Adelsakten, Johann Wilhelm Pauer, 22. 7. 1647, Adelstand.

45] NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 444.

46] NA Praha Sal., sv. 65, fol. 602 v.

47] NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 502.

48] Tamtéž, kart. 431.

49] Matthias Muckhenberger (NA Praha, ČDK, inv. č. 752, sign. IV D 1, kart. 465); Erasmus Warasiner (tamtéž, kart. 508); Gotthard Ostermayer (OESTA Wien, AVA Adelsakten, Adelstand, 3. 10. 1653).

about world of common people who had to deal with arduous events of the Thirty Years' War, is to study deeds of elevation. By the publishing of Renewed Establishment was the way, how to get a nobleman, completely changed. The only one who could decide about that who can enter the noble society was the ruler and Estates could not intervene anymore.

The elevation files are very slim and mostly there are just drafts of deeds of elevation, but through the arguments mentioned in those drafts we can peek inside world of people who stayed by the ruler in those stormy times. We tend to perceive the victorious side negatively, but deeds of elevation shows us all those people who stayed faithfully by the ruler in different point of view. Through deeds of elevation we can see people who agreed with the ruler's policy and never mistrusted his action, people who are faithful to the ruler as well as to the catholic faith. Many of them had to suffer hardship in the wartime, they often left their properties and even took risk of their lives to keep their attitude.

In this contribution we shortly introduce changes of the bestowal process, the most frequent argumentation for the elevation in noble estates and we also show few stories of new noblemen and their families.